

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ГЕОГРАФІЇ

Бардюк Мирослава

здобувачка вищої освіти III курсу ОП Середня освіта (Географія),
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Власенко Руслана

кандидатка біологічних наук, доцентка кафедри екології та географії,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Анотація. У статті досліджено ефективність використання інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, при вивченні географії. Проаналізовано сучасні освітні виклики та необхідність застосування інноваційних підходів для підвищення мотивації учнів.

В рамках експерименту зі здобувачами 8-го класу проведено серію кейс-занять, результати яких продемонстрували покращення рівня засвоєння знань і підвищення інтересу до предмета. Встановлено, що застосування кейс-методу сприяє розвитку критичного мислення, навичок аналізу та самостійного ухвалення рішень. Отримані результати підтверджують ефективність інтерактивних методів у формуванні практично орієнтованих знань здобувачів загальної середньої освіти.

Ключові слова: інтерактивні методи, кейс-метод, географія, освітній процес, критичне мислення, мотивація учнів.

Інтерактивні методи навчання є важливим елементом сучасної педагогічної практики. Вони сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, розвивають їх критичне мислення, здатність до самостійної роботи, а також покращують взаємодію між учнями та вчителем. Вивчення географії в школах, зокрема через кейс-метод та проектну технологію, дає можливість краще зрозуміти складні географічні процеси, застосувати теоретичні знання на практиці та підвищити мотивацію учнів до навчання.

Актуальність теми. Виклики сьогодення в освітньому середовищі вимагають застосування нових підходів до навчання, які б сприяли активному залученню учнів у процес пізнання, розвитку критичного мислення та практичних навичок. В умовах швидко змінюваного світу та розвитку технологій традиційні методи навчання часто не забезпечують належного рівня зацікавленості учнів і не сприяють глибокому розумінню предмету.

Мета роботи - визначення ефективності застосування інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, при вивченні географії для мотивації здобувачів загальної середньої освіти до вивчення географії.

Проблема теоретико-методологічних засад інтерактивного навчання в Україні є важливою складовою сучасної педагогічної науки. Численні науковці займаються дослідженням цього напрямку, намагаючись удосконалити методи навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів. Даною тематикою в різні періоди цікавились: Л. Лисенко, О. Кузьмічов, В. Ребрик, І. Гончаренко, І. Шмідт, Т. Андрійчук, Р. Власенко, В. Яковлева та інші [1, 4, 6]. Ці та інші науковці активно досліджують теорію та практику інтерактивного навчання в Україні, застосування інтерактивних методів в ході покращення навчального процесу, розвитку навичок співпраці та критичного мислення здобувачів освіти [2, 3, 5, 7, 8, 9].

Інтерактивні методи навчання - це комплекс методів і прийомів, які дозволяють залучити учнів до активного засвоєння знань і формування навичок. Вони засновані на взаємодії здобувачів освіти з учителем, один з одним, а також з навчальним матеріалом [6].

Науковиця Н. Бакланова зазначає, що серед інноваційних педагогічних технологій, які спрямовані на розвиток творчого, неупередженого мислення та інтелектуальних здібностей у майбутніх педагогів, саме метод «case-study» є дієвим у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу сучасної вищої школи. Цінність «кейс-методу» полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало

суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти. Застосування викладачем цього методу з одного боку стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого дає можливість самому вчителю (викладачу) самовдосконалюватись, по іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал [3]. Цілком ймовірно, що найближчими роками ситуативна методика стане домінуючою. На нашу думку, подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку та впровадження різноманітних сучасних інтерактивних методів для розвитку творчого, неупередженого мислення .

Методист-практик Н. Осіна про застосування кейс-методу як активатора пізнавальної діяльності учнів говорить, що кейс-технологія – не самоціль в роботі викладача, а адекватний інструмент формування компетентностей, що виходять за межі навчального простору. Ефективність навчання за допомогою кейс-методу очевидна. Учнію надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити [8].

З іншого боку, практична ситуація викликає інтерес до процесу навчання, оскільки стає ясно, яких теоретичних знань не вистачає для вирішення проблеми. Кожен педагог може знайти різноманітні сюжети для "кейсів" і наповнити їх необхідним вмістом - використання цього методу відразу принесе відчутні плоди. По-перше, на уроці, проведеному за такою технологією, не буває байдужих і практично неможливо "відсидітися" в стороні, по-друге, кожен здобувач освіти, відчувши брак знань за темою "кейса", зробить для себе висновок, що ці знання не абстрактні, а необхідні для застосування на практиці, і тому, потрібно підійти до цього серйозно, по-третє, у здобувачів перед очима зміст "кейса", отже, можна повторити теоретичні основи, на які потім спиратися при вирішенні практичних питань [5].

Ю. Гайворонська зазначає, що завданням вищої школи на сучасному

етапі є надання майбутньому фахівцеві не тільки всіх необхідних знань, практичних навичок у предметній сфері, але й розвиток його здібностей як фахівця, духовних потреб і моральних принципів, допомога йому вдосконалити форми як професійного, так і особистісного самоствердження в суспільстві. У статті «Кейс-метод як сучасна технологія навчання» розглядає використання кейс-методу як ефективного інструменту для активізації навчального процесу та розвитку критичного мислення учнів [5].

Ю. Сурмін у своїх працях аналізує застосування кейс-методу в навчанні, підкреслюючи його ефективність при вивченні різних дисциплін, включаючи географію [9]. Ці дослідники вносять значний вклад у розвиток інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, при викладанні географії у закладах загальної середньої освіти.

На підставі аналізу теоретичних аспектів застосування кейс технологій на уроках географії ми перевірили як інтерактивні методи впливають на якість засвоєння навчального матеріалу здобувачами загальної середньої освіти 8-го класу.

Було досліджено рівень зацікавленості здобувачів загальної середньої освіти при вивченні географії, методом анкетування. З переліку предметів для вивчення у восьмому класі необхідно було обрати п'ять найважливіших, на думку здобувача. Усі предмети восьмого класу необхідно було оцінити за методом значущості для здобувача освіти від 1 до 17, від найбільш значущого до найменш значущого, аргументувавши відповідь. Тобто, якщо здобувач поставив освітній компонент у списку від 11 до 17 місця, то необхідно аргументувати, якою є причина низької оцінки важливості предмету.

Аналіз анкет показав, що у класі 28 здобувачів (100%), 21 здобувач, а це 75% зазначили, що географія не є важливим предметом і вона мало знадобиться у дорослому житті, хоча в бесідах з дітьми було виявлено їх любов, зацікавленість, плани щодо подорожей щонайменше. Такий десонанс вже вказує на вузькосвітоглядну орієнтацію. Найважливішими предметами діти називали українську мову, алгебру, геометрію, історію, іноземну мову,

інформатику, фізичне виховання.

В межах важливості 9,5%, що складає всього три здобувачі освіти, віддали географії позиції від 1 до 6 в рейтингу, частина дітей, а саме 8 чоловік що складає 30% віддали географії позиції від 7 до 11 місця у списку важливості шкільних предметів, і нажаль аж 17 учнів (60%) вважають, що географія гідна зайняти у списку місця від 12 до 17 що свідчить про мінімальну важливість географічної обізнаності для цих здобувачів освіти.

Дану ситуаційну картину не можна лишати в такому стані з багатьох причин. По-перше географія дає чіткі уявлення про глобальні процеси у світі (зміни клімату, міграція, нестача, перерозподіл природних ресурсів, глобалізація економіки тощо). По-друге географія дає розуміння проблем сталого розвитку (розуміння важливості збереження природних ресурсів, захисту біорізноманіття тощо). По-третє географія дає поштовх до розвитку просторової уяви, вміння орієнтуватися в просторі, формує навігаційні навички (вміння читати карти). По-четверте знання з географії формують культурний простір особистості (запускають процеси збереження ідентичності в світі, цінність культурної спадщини свого народу).

Отже багатогранність ролі географічної освіти у житті людини спонукає нас до спроби змінити погляди підлітків на цінність географії, як шкільного освітнього компонента, її прямої та опосередкованої ролі в буденному житті людини не залежно від статусу, професійної приналежності та економічного становища.

Одним із засобів, що здатен підвищити інтерес учнів до предмету вивчення та підкреслити важливість географічних знань, є використання кейс-методу на уроках географії. При застосуванні кейс-методу необхідно дотримуватись таких вимог: розробка якісних кейсів та дотримання чіткого алгоритму їх застосування.

Також слід пам'ятати та дотримуватись вимог щодо використання кейсів:

- ✓ ознайомлення здобувачів освіти із кейс-методом;
- ✓ фронтальна робота з розв'язання кейсів (з використанням пам'ятки

для здобувачів);

- ✓ групова робота з кейсами на заняттях;
- ✓ індивідуальна робота;
- ✓ самостійне складання кейсів здобувачами, їх використання під час

взаємоперевірки знань.

Проведено дослідження, якому взяли участь 28 здобувачі загальної середньої освіти 8 класу. За експериментальною темою «Води суходолу і водні ресурси» було проведено п'ять занять, тривалістю одна година кожне. На першому занятті перед початком вивчення експериментальних тем було проведено вхідне тестування здобувачів, спрямоване на актуалізацію знань з теми та виявлення рівня сформованості знань. Тест містив у собі 20 запитань. Під час аналізу вхідного тестування отримано такі результати (рис.1): на 20 запитань тесту правильно відповіли три особи; на 15-19 запитань тесту правильно відповіли шість осіб; на 10-14 запитань тесту правильно відповіли 9 осіб; до 9 правильних відповідей дали 10 осіб.

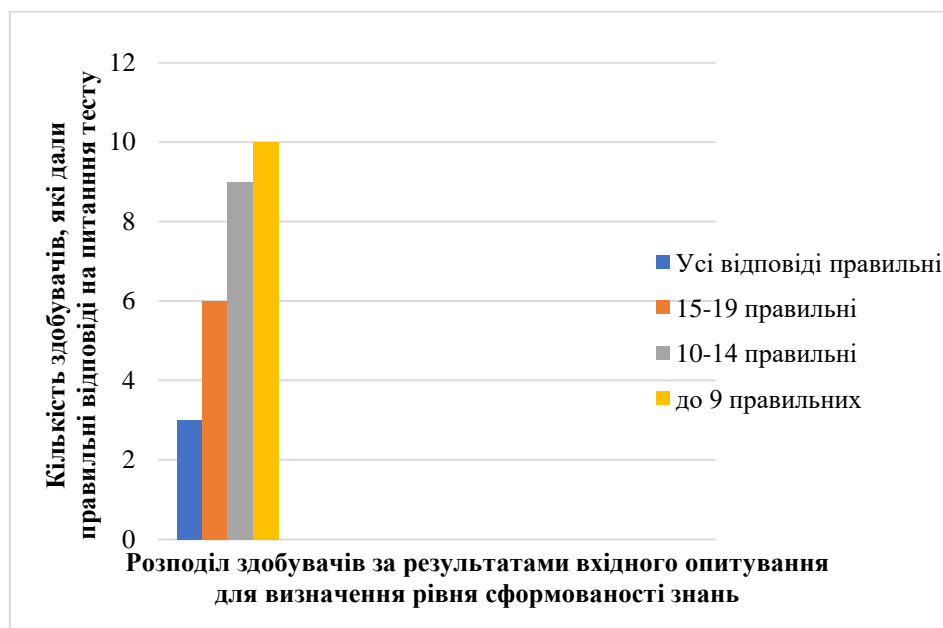

Рис. 1. Показники рівня сформованості знань учнів перед початком експерименту

Дане опитування виявило проблемні місця в знаннях здобувачів освіти з відповідної теми. Разом з вчителем географії було підібрано матеріал та розроблено кейси для проведення експериментальних занять.

Перед використанням кейс-уроків було проведено ознайомче заняття із змістом кейс-методу, його визначенням, структурою та порядком роботи з ним, діти отримали опорні картки з правилами щодо роботи з кейсами. Після того, як учні ознайомились із кейс-методом, вони почали роботу над ситуаційними завданнями. Вчитель запропонував розглянути ситуацію і, дотримуючись правил, здобувачі разом з педагогом провели роботу над її вирішенням. Отримані результати активно обговорювались, після чого було прийнято оптимальне рішення. Дане експериментальне дослідження загалом складалося з п'яти занять: 1-організаційне (правила роботи з кейсами, поділ класу на малі групи, методика оцінювання роботи учнів), далі 3 заняття (власне робота з кейсами), 5 - обговорення досягнень учнів та тестова перевірка ефективності застосування даної інтерактивної методики (учням запропонували знову дати відповідь на 20 запитань тесту). Під час аналізу повторного тестування отримано такі результати: на 20 запитань тесту вірні відповіді дали 8 учнів (було 3); на 15-19 запитань тесту вірними були відповіді в 8 учнів (було 6); на 10-14 запитань тесту вірно відповіли 6 осіб (було 9); до 9 вірних відповідей було у 6 учнів (було 10). Статистична обробка даних показала що ситуація значно змінилась в бік покращення знань учнів та зацікавленості вивченням географії (Рис. 2.)

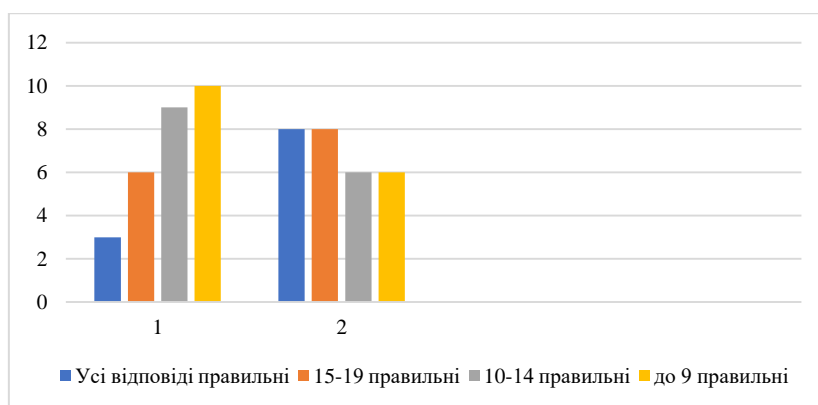

Рис. 2. Порівняльна характеристика застосування кейс-методу при вивченні географії.

Примітка: 1 - до застосування кейс-методу; 2 - після застосування кейс-методу

Отже, відбулося збільшення кількості здобувачів освіти, які краще засвоїли матеріал з теми «Води суходолу і водні ресурси України»: на п'ять осіб збільшилася кількість здобувачів, які правильно відповіли на всі 20 запитань тесту, на дві особи збільшилася кількість здобувачів, які відповіли правильно на 15-19 питань тесту. Щодо здобувачів, яким все ще важко дається засвоєння знань з географії та картина має такі дані: на три особи зменшилася кількість здобувачів, що дали правильні відповіді на 10-14 запитань, і на три здобувачі стало менше в категорії тих хто в первинному тесті зробив правильних відповідей менше 9. Отримані результати зазначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз стану рівня засвоєння навчального матеріалу до та після застосування кейс-методу

Аналізований показник	Всі правильні (%)	15-19 правильні (%)	10-14 правильні (%)	До 9 правильні (%)
Ситуація до застосування кейс-методу	11	21	32	36
Ситуація після застосування кейс-методу	29	29	21	21
Загалом рівень покращення	18	8	11	11

Отримані результати свідчать, що застосування інтерактивних методик, зокрема кейс-методу, сприяє покращенню засвоєння матеріалу та підвищенню інтересу учнів до географії.

Це узгоджується з сучасними освітніми тенденціями, що орієнтуються на активне навчання та практичне застосування знань.

Однак наша дослідження було значно обмеженим в часі та можливостях (охопити більшу кількість учнів в експерименті). Подальші наші розробки будуть націлені на збільшення розміру вибірки та на розширення тривалості експерименту (застосування кейс-навчання при вивченні більшої кількості тем та розділів географії), що дасть змогу перевірити чи довготривалий ефект методики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук Т., Власенко Р. Особливості використання інноваційних технологій у процесі підготовки майбутнього учителя географії. Освіта. Інноватика. Практика. 2024. Т. 12, № 9. С. 7-14.
2. Бакланова Н. М. Кейс-метод, як інноваційний метод в сучасному педагогічному процесі . Новий вимір науки та освіти. Педагогіка і психологія, VI (68), Випуск: 164, 2018 URL: <http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-164VI68-01>
3. Вішнікіна Л. П., Галушка Л. С. Методика навчання географії у старшій школі: навч. посіб. – практ. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 162 с URL: <https://surl.li/mghafr>.
4. Власенко Р. П., Яковлева В. А. Особливості фахової підготовки майбутніх учителів географії в закладі вищої освіти. Природнича освіта та наука. 2024. Вип. 4. С. 15-22.
5. Гайворонська Ю. Кейс-метод як сучасна технологія навчання. Харків. С. 42 URL: <https://surli.cc/zowznd>.
6. Дячук В. В. Інтерактивні методи навчання та їх використання на уроках інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут». Луцьк. 2023. 79 с. URL: <https://surl.li/owqvfh>.
7. Мельничук М. «Застосування кейс-технологій в навчальному процесі при вивченні географії учнями старших класів ЗЗСО». Чернівці. 2024. 100 с.
8. Осіна Н. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей учнів. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://surl.li/jfeehx>.
9. Сурмін Ю. Кейс-метод як сучасна технологія навчання International Scientific and Practical Conference “WORLD SCIENCE”. 2017. № 7 (23). С. 56–58.